

ΜΟΔΙΠ

ΜΟΝΑΔΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΟΔΙΠ

Οδηγός Ενάντια
στη Λογοκλοπή

ΚΟΙΛΑ ΚΟΖΑΝΗΣ
50 100 ΚΟΖΑΝΗ

 modip.uowm.gr

 24610 56256

 modip@uowm.gr

Περιεχόμενα

1. Λογοκλοπή – Ορισμός.....	3
2. Εθνικό, Ευρωπαϊκό και Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο.....	5
3. Μορφές Λογοκλοπής.....	7
4. Αποφυγή Λογοκλοπής – Αναφορά σε Έργο Τρίτων.....	9
5. Ανίχνευση Λογοκλοπής.....	11
6. Αντιμετώπιση Λογοκλοπής.....	13
Αναφορές.....	14

1. Λογοκλοπή – Ορισμός

Λογοκλοπή είναι η «παράνομη οικειοποίηση» και «κλοπή και δημοσίευση» ενός άλλου συγγραφέα «της γλώσσας, των σκέψεων, των ιδεών, ή εκφράσεων» και της εκπροσώπησης αυτών ως αρχικής εργασίας κάποιου. Η ιδέα παραμένει προβληματική με ασαφείς ορισμούς και ασαφείς κανόνες. Η σύγχρονη θεώρηση της λογοκλοπής ως ανήθικης και της πρωτοτυπίας ως ιδανικού προέκυψε στην Ευρώπη κατά τον 18^ο αιώνα. Η λογοκλοπή θεωρείται ακαδημαϊκή ανεντιμότητα και παραβίαση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Υπόκειται σε ποινικές κυρώσεις, αναστολής, ακόμη και αποπομπής. Η λογοκλοπή δεν είναι έγκλημα αυτή καθαυτή, αλλά στην ακαδημαϊκή κοινότητα και τη βιομηχανία, είναι μια σοβαρή ηθική αξιόποινη πράξη, και περιπτώσεις λογοκλοπής μπορεί να αποτελέσουν παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων.

Η έννοια της λογοκλοπής είναι ευρεία και παίρνει πολλές μορφές, όπως παρουσιάζεται στη συνέχεια στην αντίστοιχη ενότητα και ένας ορισμός με την στενή έννοια είναι επισφαλής. Αυτό συμβαίνει κυρίως για δύο λόγους:

1. Η τεχνολογική ανάπτυξη επιτρέπει ευφάνταστους τρόπους “κλοπής” ή νέες μορφές λογοκλοπής καθιστώντας τη μη πεπερασμένη.
2. Η διακλάδωση των μορφών της δεν συνοψίζεται σε έναν ορισμό.
3. Η λογοκλοπή μπορεί να είναι διαδικτυακή, προφορική, γραπτή ή άλλη.

Το νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα και στην Ευρώπη δεν εξειδικεύει την περίπτωση της λογοκλοπής, ωστόσο προστατεύει την πνευματική και διανοητική ιδιοκτησία. Διαχωρίζεται πλήρως το περιουσιακό και πνευματικό δικαίωμα του δημιουργού. Το νομοθετικό πλαίσιο αναφέρεται και στην περίπτωση της εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια). Με βάση αυτή τη νομοθετική ρύθμιση, η ΜΟ.ΔΙ.Π. του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (ΠΔΜ) παραθέτει για φοιτητές και ακαδημαϊκό προσωπικό τον παρόντα οδηγό ενάντια στη λογοκλοπή.

Η ηθική ακεραιότητα όλων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας στηρίζεται στην αναγνώριση της πρωτοτυπίας, της αρχικής ιδέας, της λεκτικής αποτύπωσης και των δεδομένων ως πηγή της έρευνας και της δουλειάς. Η λογοκλοπή αποτελεί παράβαση της ακαδημαϊκής δεοντολογίας και της αναγνώρισης της συμβολής άλλων ερευνητών και των πηγών σε ένα πόνημα. Επίσης, το παράπτωμα της λογοκλοπής καταδεικνύει αδυναμία επίτευξης των μαθησιακών στόχων και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σκοπός της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι να αναπτύξει ο φοιτητής κριτική σκέψη και ικανότητα έκφρασης των προσωπικών ιδεών και γνώμων του χωρίς απλή αναπαραγωγή γνώμων/ιδεών/έργου άλλων χωρίς – τουλάχιστον - αναφορές. Η εκπαιδευτική διαδικασία βοηθά στην ολοκλήρωση της αναλυτικής σκέψης του φοιτητή και τον βοηθά να σχηματίσει τα δικά του συμπεράσματα μετά από σωστή έρευνα και αναφορά σε έργο τρίτων.

Σύμφωνα με τον Dr. Bela Gipp η ακαδημαϊκή λογοκλοπή περιλαμβάνει : «Την χρήση ιδεών, εννοιών, λέξεων, ή δομές χωρίς κατάλληλα αναγνώριση της πηγής, για να επωφεληθούν σε ένα περιβάλλον όπου αναμένεται η πρωτοτυπία». Ο ορισμός από τον Dr. Bela Gipp είναι μια συντομευμένη έκδοση του ορισμού της λογοκλοπής της Dr. Teddi Fishman, η οποία πρότεινε πέντε στοιχεία που χαρακτηρίζουν λογοκλοπή.

1. Σύμφωνα με την Dr. Teddi Fishman, λογοκλοπή συμβαίνει όταν κάποιος:
2. Χρησιμοποιεί λέξεις, ιδέες ή προϊόντα εργασίας.
3. Αποδίδει την προέλευση σε άλλο αναγνωρίσιμο πρόσωπο ή πηγή.
4. Δεν αποδίδει την προέλευση της εργασίας στην πηγή από την οποία έχει ληφθεί.
5. Σε κατάσταση όπου υπάρχει νόμιμη προσδοκία της αρχικής πατρότητας.

6. Σκοπεύει να επιτύχει κάποιο όφελος, καταξίωση ή κέρδος που δεν χρειάζεται να είναι οικονομικό.

Η κουλτούρα της αποφυγής της λογοκλοπής δεν στηρίζεται μόνο σε τεχνικές σωστής αναφοράς των πηγών αλλά και στην αξιοπιστία και στο κύρος του συγγραφέα και στην εντιμότητα και πίστη του στην ακαδημαϊκή ακεραιότητα και δεοντολογία. Η ανηθικότητα της λογοκλοπής μπορεί να έχει συνέπειες στην καριέρα του ατόμου και υποβαθμίζει την ποιότητα του Ιδρύματος και των πτυχίων που χορηγεί. Ειδικότερα, σε περιπτώσεις εκπόνησης διπλωματικών εργασιών και μεταπτυχιακών διατριβών, η σημασία της αποφυγής της λογοκλοπής προϋποθέτει την ικανότητα κριτικής σκέψης και αποτελεί δείγμα σωστής ερευνητικής μεθοδολογίας και σεβασμού των λοιπών ερευνητών.

Ο παρών οδηγός ενάντια στη λογοκλοπή έχει ως στόχο να περιγράψει το πρόβλημα και τις διαστάσεις του, καθώς και να προτείνει τρόπους πρόληψης και αποφυγής της λογοκλοπής. Ειδικότερα, σκοπός του παρόντος οδηγού είναι να προφυλάξει φοιτητές και διδάσκοντες από την λογοκλοπή, ώστε να παράγουν υψηλής ποιότητας έργο (συγγραφικό, εκπαιδευτικό, ερευνητικό). Ως εκ τούτου ο ρόλος του δεν είναι τιμωρητικός, αλλά διαφωτιστικός και ρυθμιστικός. Σημειώνεται ότι κάθε περίπτωση λογοκλοπής είναι μοναδική και οφείλει να εξετάζεται ανεξάρτητα. Συνεπώς, ο οδηγός θέτει το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα αναπτυχθεί η στρατηγική του ΠΔΜ ενάντια στη λογοκλοπή συνολικά.

2. Εθνικό, Ευρωπαϊκό και Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα δεν διασαφηνίζει την περίπτωση της λογοκλοπής, η οποία εντάσσεται στο γενικότερο πεδίο της παραβίασης της πνευματικής ιδιοκτησίας. Ο Νόμος 2121/1993 αναπτύσσει τα θέματα της Πνευματικής Ιδιοκτησίας, Συγγενικά Δικαιώματα και Πολιτιστικά Θέματα (ΦΕΚ Α/25/1993 - Θέση σε ισχύ: 04.03.1993). Ταυτόχρονα, έχει συσταθεί ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (άρθρο 69 του Ν.2121/1993, ΠΔ311/1994 (ΦΕΚ Α/165/1994), με το άρθρο 8 παρ. 13 και 14 του Ν.2557/1997 (ΦΕΚ Α/217/1997), με το άρθρο 7 παρ. 13 του Ν.2819/2000 (ΦΕΚ Α/84/2000) και με το άρθρο 46 παρ. 9 - 13 του Ν.3905/2010 (ΦΕΚ Α/219/2010), <http://www.opi.gr/index.php/vivliothiki/2121-1993>).

Η ελληνική νομοθεσία είναι σε πλήρη εναρμόνιση με τις Ευρωπαϊκές οδηγίες για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει θεσπίσει επιπλέον μέσα εναρμόνισης της νομικής προστασίας σχετικά με έμμεσους τρόπους πρόσβασης σε προϊόντα, έργα και υπηρεσίες. Το ηλεκτρονικό εμπόριο και ειδικότερα η οδηγία για την πρόσβαση υπό όρους περιλαμβάνει επίσης διατάξεις που σχετίζονται με την άσκηση και την επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η ΕΕ έχει ως στόχο να επιτρέπει προϊόντα και υπηρεσίες των οποίων προστατεύονται τα πνευματικά δικαιώματα του δημιουργού (π.χ. βιβλία, μουσική, ταινίες, λογισμικό κ.λπ., υπηρεσίες που προσφέρουν πρόσβαση σε αυτά τα αγαθά, υπηρεσίες γενικά) να διακινούνται ελεύθερα εντός της εσωτερικής αγοράς.

Οι οδηγίες της ΕΕ περιγράφουν τις υποχρεώσεις των κρατών μελών όπως αυτές ορίζονται στη συνθήκη/σύμβαση της Βέρνης και της Ρώμης, αλλά και τις υποχρεώσεις της ΕΕ και των κρατών μελών της σύμφωνα με την Συμφωνία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου 'TRIPS' και τις δύο Συνθήκες του 1996 με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας του Διαδικτύου (WIPO) (WIPO Copyright Treaty και WIPO Performances and Phonograms Treaty).

Τα τελευταία χρόνια υπογράφηκαν ακόμα δύο συμφωνίες, αυτές του Πεκίνου για την Προστασία της Οπτικοακουστικής Εκτέλεσης και του Μαρρακές για τη Διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένο έργο σε άτομα τυφλά ή με πρόβλημα όρασης ή άτομα με ειδικές ανάγκες. Η ΕΕ έχει υπογράψει πληθώρα παρόμοιων συμφωνιών με τρίτες χώρες.

Τέλος, σύμφωνα με τον Διεθνή Κώδικα Επιστημονικής Δεοντολογίας (<https://publicationethics.org/>) η λογοκλοπή καταγγέλλεται στο Τμήμα του πανεπιστημίου του ερευνητή. Η συνήθης τιμωρία είναι παύση του διορισμού στο πανεπιστήμιο.

Το υπάρχον εθνικό νομοθετικό πλαίσιο δεν περιλαμβάνει αποκλειστικές διατάξεις σχετικές με τη λογοκλοπή, παραπέμποντας σε κανόνες δεοντολογίας και στην εθνική νομοθεσία και νομολογία, κατά περίπτωση. Επιπλέον, καθώς στην ακαδημαϊκή κοινότητα δεν υπάρχει σαφής ορισμός της λογοκλοπής, οι πειθαρχικές συνέπειες δεν είναι σαφώς ορισμένες. Η ελληνική νομοθεσία για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ορίζει το νομοθετικό πλαίσιο για τα πειθαρχικά παραπτώματα. Δε σημειώνεται σαφής διαφοροποίηση για τη λογοκλοπή.

Σύμφωνα με το άρθρο 23 του Γενικού Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας των Α.Ε.Ι. (ΠΔ 160 ΦΕΚ Α/220/3.11.2008): «Πειθαρχικά παραπτώματα για τα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π., Ε.Ε.ΔΙ.Π. ή Ε.ΔΙ.Π., Ε.Τ.Ε.Π. και το λοιπό βοηθητικό και έκτακτο διδακτικό- εκπαιδευτικό προσωπικό των Α.Ε.Ι., καθώς και για τους προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές ή σπουδαστές και υποψήφιους διδάκτορες συνιστούν η παραβίαση των κείμενων διατάξεων της νομοθεσίας για τα Α.Ε.Ι., η παραβίαση των αποφάσεων των οργάνων του ιδρύματος και η παραβίαση των κανόνων συμπεριφοράς που πρέπει

να επιδεικνύουν τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας, ώστε να μην διαταράσσεται η δημοκρατική λειτουργία και να μην θίγεται το κύρος του Α.Ε.Ι. και των λειτουργιών του.»

Ειδικότερα, «... πειθαρχικά παραπτώματα συνιστούν ιδίως: α) Η συνειδητή αποσιώπηση της άμεσης ή έμμεσης συνεισφοράς άλλων προσώπων στο αντικείμενο της επιστημονικής τους έρευνας και διδασκαλίας... ».

Επομένως, αν το Ίδρυμα ορίζει ως πειθαρχικό παράπτωμα τη διαπίστωση λογοκλοπής, πρέπει να εφαρμόζεται το άρθρο 23 του Πρότυπου Γενικού Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας των Α.Ε.Ι. (ΠΔ 160 ΦΕΚ Α/220/3.11.2008): «Ένορκη διοικητική εξέταση (Ε.Δ.Ε.) ενεργείται κάθε φορά που η υπηρεσία έχει σοβαρές υπόνοιες ή σαφείς ενδείξεις για τη διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος» (Ν. 2683/99 Άρθρο 127, ΦΕΚ19 Α).

Συμπεραίνεται λοιπόν, πως η διερεύνηση και η επιβολή ποινής μετά τη διαπίστωση της λογοκλοπής επαφίεται στην κρίση του Ιδρύματος και των ανώτατων οργάνων του, με την προϋπόθεση το Ίδρυμα να ορίσει τη λογοκλοπή ως έννοια και ως πειθαρχικό παράπτωμα.

3. Μορφές Λογοκλοπής

Η διάκριση των μορφών λογοκλοπής είναι απαραίτητη στην εποχή μας λόγω της πληθώρας των ψηφιακών και άλλων μέσων που είναι διαθέσιμα. Στην ενότητα αυτή δίνονται οι πιθανές μορφές λογοκλοπής ως προς το μέσο:

Συγγραφική

- Οικειοποίηση και παρουσίαση δουλειάς άλλου
- Αντιγραφή λέξεων ή ιδεών χωρίς αναφορά
- Παράθεση αυτούσιου αποσπάσματος χωρίς να τίθεται σε εισαγωγικά
- Αναδιατύπωση κειμένου, αντιγράφοντας την δομή της πρότασης χωρίς αναφορά
- Αντιγραφή λέξεων ή ιδεών από μία πηγή που αποτελεί την πλειονότητα της δουλειάς, είτε υπάρχουν αναφορές είτε όχι
- Λανθασμένες πληροφορίες σχετικά με την πηγή ενός αποσπάσματος

Εικαστική/ πολυμέσων/ διαδικτυακή

- Αντιγραφή μέσων (κυρίως εικόνων) από ιστοσελίδες και παρουσίασή τους σε εργασίες ή άλλες ιστοσελίδες
- Δημιουργία ενός βίντεο χρησιμοποιώντας υλικά άλλων ή χρησιμοποιώντας ως μέρος της ηχητικής επένδυσης (sundtrack) μουσική, τα πνευματικά δικαιώματα της οποίας προστατεύονται
- Διασκευασμένη εκτέλεση μουσικής με προστατευμένα πνευματικά δικαιώματα (διασκευή)
- Σύνθεση μουσικής που δανείζεται μεγάλο κομμάτι άλλης σύνθεσης
- Φωτογραφία ή σάρωση μια εικόνας με προστατευόμενα πνευματικά δικαιώματα (για παράδειγμα: χρήση εικόνας εξωφύλλου βιβλίου για παρουσίασή του σε κάποια ιστοσελίδα)
- Καταγραφή ήχου ή βίντεο που στο βάθος παίζει μουσική ή βίντεο με προστασία πνευματικών δικαιωμάτων
- Αναδημιουργία οπτικού έργου στο ίδιο μέσο. (π.χ.: λήψη φωτογραφίας που η χρήση της ίδιας σύνθεσης και θέματος παρουσιάζεται ως φωτογραφία άλλου)
- Δημιουργία εικαστικού έργου σε διαφορετικό μέσο (π.χ.: δημιουργία ενός πίνακα ζωγραφικής που μοιάζει εξαιρετικά με τη φωτογραφία κάποιου άλλου)
- Ανάμιξη ή μεταβολή εικόνων, βίντεο, ή ήχου με προστασία πνευματικών δικαιωμάτων ακόμα και με πρωτότυπο τρόπο

Προφορική λογοκλοπή

- Λογοκλοπή ιδεών που δεν προστατεύονται λόγω της μορφής τους (έντυπη ή ψηφιακή) και διαφέρει ο τρόπος προβολής τους: ομιλία σε κοινό, αναμετάδοση, παρουσιάσεις, κ.λπ.

Χρειάζεται, επίσης διαχωρισμός μεταξύ **εκούσιας** και **ακούσιας** λογοκλοπής. Η ακούσια λογοκλοπή δεν έχει σκοπό την εξαπάτηση αλλά παρατηρείται κυρίως λόγω έλλειψης εμπειρίας ή καθοδήγησης από τον διδάσκοντα. Συνήθως παρατηρείται ως απλή παράθεση αντιγραμμένου αυτούσιου κειμένου, που ο ίδιος ο φοιτητής έχει άγνοια για την πηγή του κειμένου/ δεδομένων/ κ.λπ.. Ευθύνη έχει τόσο ο ίδιος ο φοιτητής για την αναζήτηση βοήθειας από τον καθηγητή όσο και ο ίδιος ο καθηγητής που οφείλει να παρακολουθεί σε στάδια και στενά την εξέλιξη του έργου (εργασίας) του φοιτητή.

Σκοπός του οδηγού ΔΕΝ είναι η παράθεση και εξάντληση των μορφών και των τρόπων οικειοποίησης του έργου τρίτων, άλλωστε είναι πρόβλημα δυναμικό και όχι πεπερασμένο. Αντίθετα με πρακτικές του εξωτερικού (Η.Π.Α., <https://ori.hhs.gov/>) που περιγράφουν εξαντλητικά μορφές και ποινές, η Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας του ΠΔΜ θέτει ως στόχο την οριοθέτηση των κατευθυντήριων γραμμών με τις οποίες θα σχεδιαστεί η στρατηγική του Ιδρύματος ενάντια στη λογοκλοπή.

4. Αποφυγή Λογοκλοπής – Αναφορά σε Έργο Τρίτων

Επισημαίνεται ότι η λογοκλοπή και η αποφυγή της κυρίως προκύπτει από την πρακτική. Η εμπειρία στην εκπαίδευση και έρευνα βοηθάει τον δημιουργό να αναγνωρίζει και να αποφεύγει την λογοκλοπή τόσο για ηθικούς λόγους και λόγους κουλτούρας, όσο και για λόγους ποιότητας και πρωτοτυπίας.

Αξίζει να αναφερθεί ότι αυταπόδεικτες αλήθειες ή ιστορικά αποδεδειγμένα γεγονότα ΔΕΝ χρήζουν αναφοράς σε πηγή. Τα οικουμενικά αποδεκτά/γνωστά γεγονότα/δεδομένα ενσωματώνονται στο έργο χωρίς αναφορά. Ενδεικτικά παραδείγματα είναι:

1. Το ξέσπασμα του Β΄ παγκοσμίου πολέμου ως ιστορικά αποδεκτό γεγονός, η διάρκειά του και οι επίσημες ημερομηνίες έναρξης και λήξης του είναι οικουμενικώς γνωστά γεγονότα χωρίς ανάγκη επίκλησης των πηγών τους και ως εκ τούτου η μη παράθεση αναφορών για τα παραπάνω στοιχεία δεν αποτελεί λογοκλοπή.
2. Το νερό αποτελεί πηγή ζωής για τον άνθρωπο χωρίς το οποίο πεθαίνει. Είναι μία αλήθεια που είναι ευρέως αποδεκτή και γνωστή αν και επιστημονικά αποδεδειγμένη (αιτίες, μηχανισμός) που όμως δεν χρειάζεται αναφορά σε ιατρικά κείμενα και μελέτες.
3. Η ύπαρξη της βαρύτητας. Όπως και άλλα αποδεδειγμένα δεδομένα της φύσης ή του τεχνολογικού κόσμου (το σχήμα της γης, η ύπαρξη άλλων πλανητών στο σύμπαν, το διαδίκτυο κ.λπ.), αλλά και επιστημονικά αποδεδειγμένα ή οικουμενικά αποδεκτά και γνωστά στοιχεία, που στη γενική τους αναφορά αναφέρονται στο σώμα κάποιου έργου, χωρίς την πηγή τους ή απλά με το όνομα του ερευνητή/ εφευρέτη χωρίς χρονολογία, τόπο, συγκεκριμένο έργο κλπ.

Πέραν των τεχνικών εργαλείων αποφυγής της λογοκλοπής, ο σπουδαστής πρέπει να έχει αναπτυγμένη αναλυτική, κριτική σκέψη και υπό την καθοδήγηση των καθηγητών του να ακολουθεί βασικές αρχές όπως:

- Αναγνώριση της πρωτοτυπίας της ιδέας
- Υιοθέτηση αυθεντικού τρόπου έκφρασης ιδεών και ερευνητικής δραστηριότητας (ύφος, λεξιλόγιο)
- Χρήση εισαγωγικών σε αυτούσιο κείμενο
- Χρήση παραπομπών σε κάθε περίπτωση
- Αποφυγή παράφρασης και μίμησης ύφους, ιδεών και έκφρασης άλλων δημιουργών

Οι αναφορές στο έργο τρίτων πρέπει να είναι σαφείς και να ακολουθούν διεθνώς αποδεκτές μορφές. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι αναφοράς όπως είναι οι παραπομπές εντός του κειμένου, τα υποσέλιδα, οι παρασελίδες ή οι αναφορές τέλους.

Ο τρόπος αναφοράς σε οποιοδήποτε σημείο στο κείμενο ακολουθεί είτε μορφή αριθμητικής λίστας ή μορφή παράθεσης της αναφοράς σε παρενθέσεις/αγκύλες. Στην αριθμητική μορφή, ο αριθμός εκθέτης παραπέμπει σε λίστα των πηγών στο τέλος του κειμένου. Οι αναφορές στο τέλος τοποθετούνται είτε με τη σειρά εμφάνισης των πηγών στο κείμενο είτε αλφαβητικά. Τέτοιες τακτικές συνήθως ακολουθούνται από τα επιστημονικά περιοδικά. Στην περίπτωση παράθεσης με αγκύλες στο σώμα του κειμένου αναγράφονται τα ονόματα των συγγραφέων και η ημερομηνία δημοσίευσης της πηγής. Στην περίπτωση που οι συγγραφείς ξεπερνούν τους τρεις (3), τότε η αναφορά στο σώμα του κειμένου συνίσταται στο πρώτο όνομα και το προσθετικό et al (et alii, και άλλοι). Στην περίπτωση που είναι τρεις οι συγγραφείς, τότε αναγράφονται όλοι την πρώτη φορά και στην πορεία, αν υπάρχει και άλλη αναφορά στο ίδιο έργο, αναγράφεται το πρώτο όνομα και το προσθετικό et al.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η τακτική αναφορών εξαρτάται από τον εκδότη και από το είδος της αναφοράς (βιβλίο, άρθρο περιοδικού, άρθρο συνεδρίου, διατριβή, διαδικτυακή πηγή, πολυμέσο, κ.λπ.). Προτείνεται σε κάθε περίπτωση να συμβουλευτεί ο φοιτητής είτε τον διδάσκοντα, είτε απευθείας τον εκδοτικό οίκο στον οποίο επιθυμεί να δημοσιεύσει. Επιπλέον, πολλοί δικτυακοί τόποι προσφέρουν εύχρηστες υπηρεσίες που αποδίδουν την αναφορά στην κατάλληλη μορφή, (Aigaion, Bebor, BibBase, BibDesk, BibSonomy, Bibus, Bookends, Citavi, CiteULike, colwiz, Docear, EndNote, F1000Workspace, JabRef, KBibTeX, Mendelej, Paperpile, Papers Pybliographer, Qiqa, ReadCube, rebase, RefDB, Reference Manager, Referencer, RefWorks, SciRef, Sente, Wikindx, WizFolio, Zotero, https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_reference_management_software), ενώ όλοι οι επεξεργαστές κειμένου έχουν ενσωματώσει αυτές τις μορφές αναφορών για τη διευκόλυνση του χρήστη.

Ειδικά για την περίπτωση των διατριβών, έγκειται στο Τμήμα της εκάστοτε Σχολής και στον κανονισμό συγγραφής διατριβών να ορίσει τον τρόπο αναφοράς που είναι αποδεκτός κατά περίπτωση. Διεθνώς υπάρχουν διάφορα πρότυπα που ακολουθούνται από την επιστημονική κοινότητα, λόγω της απλότητας, ευκρίνειας, περιεκτικότητας και συνέχειας μεταξύ των εκδόσεων. Ενδεικτικά τα πιο διαδεδομένα συστήματα γραφής αναφορών είναι:

- APA (American Psychological Association). Το σύστημα APA βασίζεται στην αναφορά συγγραφέως και χρονολογίας. Δηλαδή δίνεται έμφαση στο όνομα του συγγραφέα και στη χρονολογία έκδοσης για την αναγνώριση της δημοσίευσης.
- MLA (Modern Language Association). Το σύστημα MLA εφαρμόζεται κατά κόρον από τις ανθρωπιστικές επιστήμες και τις τέχνες, ιδίως στις Η.Π.Α.. Θεωρείται το πιο εύχρηστο σύστημα αναφορών.
- Harvard. Το σύστημα Harvard είναι παρόμοιο με το σύστημα αναφορών APA. Το APA χρησιμοποιείται κυρίως στις Η.Π.Α., το σύστημα Harvard είναι δημοφιλές στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Αυστραλία και έχει μεγάλη εφαρμογή στις ανθρωπιστικές επιστήμες.
- Vancouver. Το σύστημα αναφορών Vancouver χρησιμοποιείται κυρίως στις επιστήμες υγείας και στα επιστημονικά κείμενα.
- Chicago and Turabian. Τα δύο αυτά, ξεχωριστά, συστήματα αναφορών είναι παρόμοια, όπως και με το σύστημα Harvard και APA. Έχουν ευρεία εφαρμογή στην οικονομική επιστήμη και στους ιστορικούς.

Τέλος, στην ιστοσελίδα <https://publicationethics.org> της Επιτροπής για την Ηθική περί των δημοσιεύσεων - Committee on Publication Ethics (COPE), δίνονται επιπλέον πληροφορίες σχετικά με την αποφυγή της λογοκλοπής και γενικότερα την προώθηση της ακεραιότητας κατά τη δημοσίευση αποτελεσμάτων έρευνας.

5. Ανίχνευση Λογοκλοπής

Το ΠΔΜ έχει ενσωματώσει στις βιβλιοθήκες του ένα μέσο ανίχνευσης-αποφυγής της λογοκλοπής, σε αρμονία με τα υπόλοιπα Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ιδρύματα, το λογισμικό Turnitin (<https://noc.uowm.gr/www/services/turnitin/>).

Το Turnitin είναι μια εμπορική ηλεκτρονική υπηρεσία πρόληψης λογοκλοπών που δημιουργήθηκε από την iParadigms, LLC, που κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1997. Το Turnitin (Originality Check) είναι ένα λογισμικό αντιπαραβολής κειμένων, μια διαδικτυακή εφαρμογή που δεν απαιτεί καμία εγκατάσταση. Αντιπαραβάλλει τα υπό κατάθεση κείμενα των εργασιών και άρθρων με κείμενα από το διαδίκτυο, με δημοσιευμένες εργασίες (όπως άρθρα περιοδικών και βιβλίων), με τις εργασίες που έχουν κατατεθεί στη βάση του Turnitin από άλλους φοιτητές και με τις εργασίες που υπάρχουν στα ιδρυματικά αποθετήρια. Επίσης, ανιχνεύει πιθανή λογοκλοπή και σε μεταφρασμένο κείμενο. Συνήθως, τα ακαδημαϊκά ιδρύματα και τα σχολεία αγοράζουν άδεια χρήσης για την υποβολή δοκιμών στον ιστότοπο του Turnitin, ο οποίος ελέγχει τα έγγραφα. Τα αποτελέσματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον εντοπισμό ομοιότητας με τις αναφερθείσες στην εργασία, πηγές ή μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην εκπαιδευτική αξιολόγηση για να βοηθήσουν τους σπουδαστές να μάθουν πώς να αποφεύγουν τη λογοκλοπή και να βελτιώνουν τη γραφή τους.

Το εν λόγω λογισμικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο των ακαδημαϊκών μονάδων του Ιδρύματος, ως βάση σωστής διδασκαλίας, εκπαίδευσης και πληροφόρησης, δηλαδή:

- Ως εργαλείο εντοπισμού των πιθανών λογοκλοπών ώστε να λειτουργήσει ως ερέθισμα για υιοθέτηση καλών πρακτικών.
- Ως βοήθημα των εξεταστών να εντοπίσουν την προέκταση και την πηγή του προϊόντος της λογοκλοπής που έχει κατατεθεί για αξιολόγηση και βαθμολογία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Σχολές και τα Τμήματα που χρησιμοποιούν το Turnitin ως εργαλείο εντοπισμού πρέπει να καθορίσουν το ειδικότερο κανονιστικό πλαίσιο χρήσης του, στο πλαίσιο του γενικότερου Κανονισμού του Ιδρύματος. Δηλαδή, αν χρησιμοποιείται σε συστηματική ή δειγματοληπτική βάση ή εάν οι εξεταστές το χρησιμοποιούν ευρέως ως το εργαλείο σάρωσης των εργασιών που κατατίθενται ηλεκτρονικά για αξιολόγηση.

Σημειώνεται ότι κανένα λογισμικό δεν είναι ικανό να αποφασίσει αν ένα έγγραφο είναι προϊόν λογοκλοπής. Η ικανότητα του λογισμικού έγκειται μόνο στο να εντοπίζει και να τονίζει το μέρος κειμένου που συναντάται σε άλλες πηγές. Προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη αυτών των πηγών στη βάση δεδομένων του λογισμικού. Για το λόγο αυτό μετά από τον έλεγχο της λογοκλοπής είναι ιδιαίτερα σημαντική η καταχώρηση του εντοπισμένου πονήματος στη βάση δεδομένων ώστε να καταστεί δυνατή η χρήση του ως πηγή σε επόμενο έλεγχο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα στοιχεία της βάσης δεδομένων μπορούν να χρησιμοποιηθούν μεταξύ των Ιδρυμάτων, της ημεδαπής και της αλλοδαπής σε χώρες εντός και εκτός Ευρωπαϊκής ένωσης.

Η πηγή της πληροφορίας αποκαλύπτεται μόνο στην περίπτωση που ζητηθεί άδεια από το αντίστοιχο πανεπιστήμιο και από τον συγγραφέα. Σημαντικό ζήτημα είναι ότι διασφαλίζεται η προστασία των προσωπικών δεδομένων των φοιτητών και συγγραφέων αλλά και τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας όταν προκύπτει ανάλογο ζήτημα.

Σε γενικές γραμμές, η εργασία προς έλεγχο λογοκλοπής υποβάλλεται ηλεκτρονικά (υποστηρίζονται διάφορες μορφές κειμένου: Word, RTF, PDF και άλλες) και υποστηρίζει 30 γλώσσες συμπεριλαμβανομένης της Ελληνικής.

Το Turnitin δε χρειάζεται ιδιαίτερη εγκατάσταση κάποιας εφαρμογής. Ο έλεγχος της αυθεντικότητας επιτυγχάνεται συνήθως μέσα σε λίγα λεπτά, αλλά στην περίπτωση μιας διατριβής μεγάλης έκτασης, μπορεί να πάρει σημαντικά περισσότερο χρόνο. Σε κάθε περίπτωση, εξασφαλίζεται προστασία δεδομένων και γίνονται απολύτως σεβαστά τα δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας και προσωπικών δεδομένων των φοιτητών. Η πηγή μπορεί να βρεθεί μόνο σε περίπτωση επικοινωνίας μεταξύ των ιδρυμάτων για άδεια από τον δημιουργό (συγγραφέα).

Η βάση δεδομένων με την οποία ελέγχει το Turnitin αποτελείται από:

- προγενέστερες καταγραφές στο Turnitin
- ιστοσελίδες, περιλαμβάνοντας αρχείο διαγραμμένων/ αλλαγμένων ιστοσελίδων
- υλικό από ιστοτόπους με συλλογή υλικού όπως το Project Gutenberg
- επιλεγμένες υπηρεσίες συνδρομής, όπως συνδρομές σε περιοδικά

Οι περιορισμοί/ αδυναμίες του Turnitin είναι:

- αδυναμία εντοπισμού λογοκλοπής από βιβλία ή “παλαιές” πηγές που δεν διατίθενται ηλεκτρονικά στο διαδίκτυο
- αδυναμία εντοπισμού σε βάσεις δεδομένων και συλλογές που προστατεύονται από κωδικό
- αδυναμία εντοπισμού προϊόντος λογοκλοπής από μετάφραση μη αγγλόφωνης πηγής
- αδυναμία έρευνας σε όλα τα περιοδικά που εκδίδονται στο κόσμο
- αδυναμία εντοπισμού εικόνων, σχημάτων, γραφημάτων που μετά τη λογοκλοπή παρουσιάζονται ως εικόνες
- απαίτηση για λεπτομερή μελέτη της παραγόμενης έκθεσης από τον καθηγητή ώστε να διαπιστωθεί τελικά αν πρόκειται για αθώα σύμπτωση κειμένου ή για λογοκλοπή.
- παρουσιάζει προβλήματα χρονικής ολοκλήρωσης με την αυξημένη χρήση και την ανάλογη αύξηση του όγκου των πηγών στη βάση δεδομένων του
- δεν υποκαθιστά την κουλτούρα και την πειθαρχία στη συγγραφή κειμένων και στην καινοτομία.

6. Αντιμετώπιση Λογοκλοπής

Οι βασικές πρακτικές των Ιδρυμάτων παγκοσμίως αφορούν τόσο ενέργειες σχετικά με την ενημέρωση των φοιτητών για τους τρόπους αποφυγής της λογοκλοπής αλλά και των συνεπειών διάπραξής της. Μάλιστα, μεγάλα Ιδρύματα του εξωτερικού έχουν θεσπίσει κανονισμούς δεοντολογίας και έχουν αναπτύξει μηχανισμούς εντοπισμού που στηρίζονται σε ολοκληρωμένα λογισμικά.

Στην περίπτωση διαπίστωσης εγγράφου/εργασίας που είναι προϊόν λογοκλοπής από πλευράς φοιτητή τα περισσότερα ιδρύματα ακολουθούν την εξής διαδικασία:

1. Ορίζεται επιτροπή εξέτασης του εγγράφου/εργασίας που είναι προϊόν λογοκλοπής
2. Αποφασίζεται από το Συμβούλιο του Τμήματος ή αρμόδιο όργανο του Ιδρύματος, μία από τις εξής ποινές:
 - I. Επανεξέταση και κατάθεση της εργασίας εκ νέου
 - II. Βαθμολογική ποινή σε κάθε περίπτωση
 - III. Αποβολή από εξεταστικές περιόδους, τον αριθμό των οποίων ορίζει η επιτροπή
 - IV. Αποβολή από το Ίδρυμα και παύση καθηκόντων και προνομίων

Τέλος, επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο της παράδοσης της διπλωματικής εργασίας απαιτείται να υπογραφεί από τον/την φοιτητή/φοιτήτρια δήλωση συμμόρφωσης με την ακαδημαϊκή δεοντολογία και την αποφυγή λογοκλοπής.

Αναφορές

- Batane, T. (2010). 'Turning to Turnitin to Fight Plagiarism among University Students', *Educational Technology & Society*, 13 (2), 1–12.
- Bretag T. 'Challenges in addressing plagiarism in education', *PLoS Med.* 2013;10:e1001574
- Christensen Hughes, J. M., & McCabe, D. L. (2006). Academic misconduct within higher education in Canada. *The Canadian Journal of Higher Education*, 2, 1–21.
- Christine Bombaro, (2007) "Using audience response technology to teach academic integrity: "The seven deadly sins of plagiarism" at Dickinson College", *Reference Services Review*, Vol. 35 Issue: 2, pp.296-309 <https://doi.org/10.1108/00907320710749209>
- Colin Neville, 'The complete guide to referencing and avoiding plagiarism', Open University Press, Copyright © Colin Neville 2007, ISBN-13: 978-0-33-522089-2 (pb) 978-0-33-522090-8 (hb)
- D.Wells, 'An Account of the Complex Causes of Unintentional Plagiarism in College Writing', *WPA: Writing Program Administration* Vol. 16, No.3, Spring 1993
- Diane Pecorari, 'Good and original: Plagiarism and patchwriting in academic second-language writing', *Journal of Second Language Writing* 12 (2003) 317–345
- Ermalynn M. Kiehl 'Using an Ethical Decision-Making Model to Determine Consequences for Student Plagiarism', *Journal of Nursing Education*, June 2006 - Volume 45, Issue 6
- Fishman, Teddi (Sep 28–30, 2009). 'We know it when we see it is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright'. *Proceedings of the 4th Asia Pacific Conference on Educational Integrity*.
- Gipp, Bela (2014). 'Citation-based Plagiarism Detection: Detecting Disguised and Cross-language Plagiarism using Citation Pattern Analysis'. Springer Vieweg. ISBN 978-3-658-06393-1
- <https://el.wikipedia.org/wiki/>
- <https://ori.hhs.gov/>
- <https://publicationethics.org/>
- Judy Xiao, (2010) "Integrating information literacy into Blackboard: Librarian-faculty collaboration for successful student learning", *Library Management*, Vol. 31 Issue: 8/9, pp.654-668, <https://doi.org/10.1108/01435121011093423>
- L. Calvert Eving and G. Moorman 'Rethinking Plagiarism in the Digital Age', *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 56(1) September 2012 doi:10.1002/JAAL.00100 © 2012 International Reading Association (pp. 35–44)
- Trost, K. (2009). Psst, have you ever cheated? A study of academic dishonesty in Sweden. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 34(4), 367-376
- W. Sutherland-Smith, 2008, 'Plagiarism: The Internet and Student Writing: Improving Academic Integrity', *Journal of Higher Education Policy and Management*, Vol. 32, No. 1, February 2010, 5–16
- Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, *Οδηγός Ενάντια στη Λογοκλοπή*, 2018.